

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XXV. Vtrum vltima resolutio obligationis restituendi fiat in commutationes
voluntarias, & inuoluntarias?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

superstet emolumentum, & sic de similibus. Ratio verò regulæ est, quia nemo debet pati iacturam in rebus suis absque sua culpa, vel libero suo consensu saltem implicito. Patetur autem si pereunte, aut abeunte re aliena, ullaque inde exstante utilitate propria deberet nihilominus rem suam illi substituere in beneficium alterius. Quare ille alter cuius erat res consumpta, aut amissa perinde affici debet, atque si causa aliqua necessaria fortuitò illam absumpisset, cum cæteris paribus, præferatur, non possidenti, qui possidet.

Art. 4. At iniuste accipiens tenetur ad restitutionem, tametsi res accepta interierit, nec eius interitus fuerit conservatio rei propria, nec vllum post se reliquerit effectum per se vtilem, sed solum inferuerit explendæ libidini accipientis. Nempe iniquitas soli debet nocere inique agenti, & non innocentem patienti. Deinde qui iniuste perdidit rem alienam, eâ vltus est sciens, & volens tanquam propriâ. Postulat autem lex iustitiæ constituens æqualitatem inter partes, vt iniuriam passus vtatur vicissim re iniuriantis tanquam propriâ, eamque numeret inter res suas perinde subiectam liberæ ipsius facultati, atque subiecta fuit res sua liberæ facultati iniuriantis. Quare, qui segetes alterius combussit, aut equum occidit, tenetur reponere domino, quantum valebant, & sic de similibus.

Art. 5. Iam verò nullam esse obligationem restituendi præterquam ex re accepta, & ex iniusta acceptione inde ostendi potest. Quia is, cuius res à nemine derinentur, nec ab vllò iniuriam circa illas passus est, necesse est, vt vel habeat apud se res omnes suas, vel eas, earumvè partem ita amiserit absque cuiusquam culpa, præterquam forte sua, vt apud neminem extant, neque formaliter, neque æquivalenter. Et siquidem eas omnes apud se habeat, patet nullum esse restitutioni locum; quia nulla erit inæqualitas, quæ per illam reparatur. Si verò non habeat res suas, idque contigerit absque cuiusquam culpa, vel detentione; quod minus habeat, sibi tribuere debet, si liberè distraxit; sin minus, Deo, & causis necessariis ab eo dispositis, aut causis secundis liberis quidem, sed perinde se habentibus, atque si essent necessariae. Patet autem neminem cuiquam teneri posse ex iustitia ad reparandum damnum, quod vel sola sua, vel sola diuina voluntate sibi contigit nulla alia interveniente causa libera, vt libera. Quia Deus neminem obligat ad emendandum, seu reparandum cum proprio nocumento, quod alter peccauit, vel Deus ipse disposuit, voluntque positiuè. Quod si quis hoc modo incidit in extremam necessitatem, adest quidem obligatio subueniendi illi, sed perinde omnino, atque si nihil vnquam habuisset, aut amississet; ac proinde ex misericordia, vel charitate non attendente per se, & ratione sui ad fortunam præcedentem, nec determinante per se personam, quæ obligetur, pro vt attendit, ac determinat restitutio, & reparatio damni, quatenus talis est, & pertinet ad iustitiam particularem.

Art. 6. Omnis igitur obligatio restituendi fundatur adequatè in re aliena accepta, & in iniusta acceptione rei alienæ. Obseruandum autem est sub iniusta acceptione contineri non solum actionem eius, qui directè intendit, & culpabiliter induxit positiuè damnum alterius ex ea intentione, sed etiam eius, qui indirectè illud induxit per negligentiam, aut omissionem culpabilem formaliter quatenus tale damnum subsequutum est. Quia negligentia, & ommissio culpabilis æquiparatur voluntati positiuæ inique nocendi. Nempe viriuis modo æquè cõtemnitur lex fauens iuri patientis damnum, ipsique iuri contradicitur æquè.

Ad 1. Quando res aliena interit apud illum, qui illam accepit, perinde interitura apud dominum, nihil

R.P. de Esparza Curs. Theol. Tom. II.

subinde ille censetur accepisse alienum, quia nihil re ipsa alienum detinet amplius vllò modo.

Ad 2. Expositum iam est discrimen reale inter obligationem restituendi ex iniusta acceptione, & ex acceptione non iniusta. Vnde nomine rei acceptæ, dum contraponitur iniustæ acceptioni, intelligitur acceptio non iniusta, seu materialiter tantum iniusta. Quo pacto sunt duæ species acceptionis, quæ significantur in illo communi modo loquendi. Dicatur nihilominus claritatis gratia, si placet, obligationem restituendi fundari adequatè in acceptione rei alienæ tum formaliter iniusta, tum materialiter tantum iniusta.

Ad 3. Leges præscribentes reparationem damni inculpabiliter illati, idque mediâtè tantum, aut non obligant in conscientia, aut obligant ad restitutionem non nisi latè, & improprie talem, vt dicitur in qu. 26. ideoque nihil nocent doctrinæ traditæ, quæ agit de restitutione proprie tali.

QVÆSTIO XXV.

Vtrum vltima resolutio obligationis restituendi fiat in commutationes voluntarias, & inuoluntarias?

Videtur non fieri, atque quæstionem laborare falsa suppositione. 1. Quia commutatio est nomen significatiuum operationis humanæ, vt humana est, in duabus, vt minimum personis, ab alterutra circa alteram existentis. Quando autem aliquis vitur re alterius, vel persona, vel opere, eo inuito (quo in euentu dicitur intervenire commutatio inuoluntaria) datur quidem operatio humana, & libera ex vna parte, nempe ex parte vtentis iniuste; at ex parte altera patientis damnum nulla datur operatio humana, sed perinde agitur cum ea, atque si esset rationis, ac libertatis expers, aut res prorsus inanimata. Cogitur enim, aut ne cogitur quidem, sed prætermittitur, ac si non esset in rerum natura. Abusue igitur, & absque vllò legitimo fundamento videtur dici commutatio, cuiusmodi vtriusque personæ vicissitudo, ratione cuius altera purè patitur.

2. De ratione commutationis est, vt vtriusque commutantium aliquid decebat, & aliquid æquiualens accedat de nouo. Quando autem aliquis rem alterius vsurpat absque eius consensu, aut eum pulsât, aut opere eius nolentis abutitur, nihil de nouo accedit patienti æquiualens illi, quod accedit iniurianti. Illi enim sola accedit iniuria, & diminutio bonorum; huic autem accedunt bona ipsa; aut delectatio lædendi. Inter quæ sanè nulla est æquiualentia. Et tamen inde oritur obligatio restituendi. Ergo ea subsistere potest absque vlla prorsus commutatione; imò ideo maxime subsistit, quia non datur commutatio, sed sola mutatio negatiua in vno extremo, & positiua in alio.

3. Pertinet similiter ad conceptum commutationis obligatio constituendi æqualitatem inter ea, quæ commutantur, vtque ea obligatio resultet ex voluntate ipsorum commutantium, quæ velint subire vnusquisque, & inuicem imponere talem obligationem. Si enim obligatio aliqua mutua imponatur duobus, sola alterius tertie personæ voluntate, non dicuntur illi duo commutare, sed pati rerum suarum mutationem. Quando autem vnus infert iniuriam, & alius patitur ex neutra parte datur voluntas inductiua obligationis. Is enim, qui patitur sæpè est ignorans eius, quod agitur, ac proinde nullum habet actum voluntatis, quo imponat obligationem restituendi. Vnde patet etiam quando scit, ac renititur, exercetque voluntatem

voluntatem intentionem obligationis, & rei suæ, independentem ab ea eius voluntate resultare obligationem restituendi. Iam qui infert iniuriam, eam habet voluntatem alterum spoliandi, ut si posset eum spoliare iure suo, sicut spoliatur termino iuris, seque liberare ab obligatione reparandi iniuriam, id proculdubio præstaret. Ergo neque hic habet voluntatem inductivam eius obligationis. Vtrique igitur extrinseca est vis inductiva obligationis, eaque proinde inducitur sola alterius tertie personæ voluntate. Atque hoc est magis manifestum quando obligatio restituendi fundatur præcisè in re accepta. Cuius videlicet acceptio contingit neutro sciente, aut volente saltem formaliter, ac proinde neutro cogitante de regressu rei, aut de obligatione regressus. Ergo obligatio restituendi datur sæpè nulla interveniente commutatione.

Art. 1. Resp. Philosophus cap. 4. huius quinti initio meminit distinctionis inter commutationes voluntarias, & involuntarias his verbis. *Restat id iustum, quod sit in emendantis commercii tam iis, quæ sua sponte faciunt homines, quam iis, quæ iniuris ipsis efficiuntur.* Idem advertit distinctius D. Thomas qu. 61. art. 3. his verbis. *Commutativa iustitia est directiva commutationum, quarum quedam sunt voluntaria, quedam involuntaria.* Adiungit expositionem utrarumque dicens; commutationes involuntarias esse, quando aliquis vitur re alterius, vel persona, vel opere, eo invito, seu occultè, seu palam, ac violenter; voluntarias verò esse, quando aliquis voluntariè transfert rem suam in alterum cum onere, ut redeat, vel totaliter, vel quoad aliquid saltem secundum aliquid æquivalens. Concludit autem ultimò his verbis. *In omnibus huiusmodi actionibus, siue voluntariis, siue involuntariis est eadem ratio accipiendi medium secundum æqualitatem recompensationis. Et ideo omnes istæ actiones ad unam speciem iustitiæ pertinent, scilicet ad commutativam.*

Art. 2. Et quidem quando voluntariè, quis transfert rem suam in alterum cum onere acceptato per alterum, ut iterum redeat vel secundum se, vel secundum aliquid æquivalens facillè percipitur ratio commutationis. Quia existit utrinque mutus consensus æqualitatis constituendæ circa rem aliquam, remanente penes alterum iure illius, & penes alterum re ad priorem reditura, vel secundum se, vel quoad aliquid æquivalens. Quod planè sufficit, ut res de vno ad alterum ita mutetur, ut commutetur cum æqualitate. Ius namque rei ipsi æquivalere censetur, quoad aliquos effectus, maximè verò, quoad commutationes: Quæ videlicet, non transferunt inuicem res in eodem momento, & tamen cum iustæ sint, æqualitatem, qua iustitia subsistit, in eodem momento constituunt. Nec enim iniuriam, vel per vnum momentum inducunt, seu materialiter, seu formaliter. Id verò fieri minime posset, si ius rerum rebus ipsis non æquivaleret moraliter, quoad subsistentiam, & æqualitatem contractuum. Hoc autem ex eo provenit, quòd obligatio, ut res alicui ab aliquo detur fundata in illius iure perinde æstimatur, atque obligatio, ut res eadem iam habita eidem ab eodem non auferatur. Vtrobique enim utilitas uniuscuiusque pendet à voluntate alterius physicè libera, solumque obligata per legem, & ius.

Art. 3. Quoad commutationes involuntarias paulò occultior est doctrina Philosophi, & Divi Thomæ. Pro earum igitur claritate observandum est iuxta dicta, & fusè declarata in qui 16. Omnes homines convenire in volenda propria felicitate, & consequenter in volendis iis omnibus, quæ ad felicitatem sunt necessaria. Quapropter, cum præsens hominum felicitas consistat in vita sociali colligata vinculo naturæ, pacis, ac benevolentie, necesse est aliquam in ipsis

existere voluntatem, qua velint efficaciter ea omnia, sine quibus, mutua eadem pax, tranquillitas animorum, ac benevolentia subsistere minime possunt. Manifestum autem est contrariari mutue paci, tranquillitati animorum, ac benevolentie actionem iniuriosam, qua quis insidiatur bonis alterius, eaque imminuit; nec redire posse eam mutua coniunctionem, nisi cessante ea dissidiorum causa, id est nisi facta restitutione. Omnes igitur homines conveniunt in habenda aliqua voluntate, qua nolint actiones iniustas, & qua velint reparationem iniustitiæ, siquidem actiones iniustæ præextiterint.

Art. 4. Istam porro hominum voluntatem sua Deus voluntate, quæ lex est creaturarum, minuit; tum quia illos in eundem illum finem proximum creavit, ideoque necesse fuit, ut eadem illa ad eundem finem necessaria similiter vellet voluntate antecedenti; tum quia homo, ut potè rationis, & libertatis particeps factus est ratione sui, hoc est amore benevolentiæ, ac amabili, cuius ea natura est, ut faciat conformare inclinationem, & voluntatem amantis cum voluntate, & inclinatione amati quatenus conferente ad felicitatem ipsius: ideoque necesse fuit, ut quæ unusquisque hominum sibi vult in ordine ad suum verum bonum, hoc est felicitatem veram, eadem Deus, illi vellet, atque hac sua voluntate erga singulos obligaret reliquos, ne illis impedirent, quæ sunt ad eandem felicitatem necessaria.

Art. 5. Atque hæc est ratio, ob quam documentum illud, *quod tibi non vis, alteri ne feceris*, coincidat cum lege naturali coordinante homines inter se, sitque compendium eius, & vivissima expressio. Nempe hoc, quod dicitur; *quod tibi non vis*, accipiendum est de ea voluntate, qua sibi quisque vult veram felicitatem, & quæ ad eam sunt necessaria. In ista namque voluntate omnes homines conveniunt cum discrepent in iis; quæ ad eandem felicitatem non pertinent, sed potius illi repugnant. Quare siquidem Deus erga omnes universali ter homines benevolens, & amicabilem affectum gerit, dum in eo statu perseverant, in quo ab ipso creati sunt, nec potest habere voluntatem, & affectum aliquem, quo efficaciter adverteretur alteri suæ voluntati, & affectui, ideoque nec potest velle, quod est fini per ipsum intento contrarium, sit planè, ut dissidentes duorum hominum voluntates non possint ambæ habere opitulante sibi diuinam voluntatem, sed utrisque adversantem, vel saltem alteri, pro ut contingerit utrumque, vel alterum tantum ita inuicem adversari, ut simul diuertant ab ea prima voluntate, qua communem veram felicitatem concorditer complexi sunt, eidemque voluntati contraria velint.

Art. 6. Constat igitur in commutationibus, quas Philosophus, & D. Thomas dixere involuntarias, non deficere mutuum consensum, vi cuius subsistant, & sint actiones propriè humanæ valentes inducere vi sua obligationem reparandi æqualitatem sublatam. Tametsi enim is, qui patitur damnum absolute nolit actionem damnificantis, eandemque nollit, qui inculpabiliter inducit in æqualitatem præcisè ratione rei acceptæ, supposita tamen illatione documenti vult, qui illud passus est, superesse sibi ius ad reparationem inæqualitatis, quod ut dictum, æquiparatur rei terminanti idem ius; atque in hoc idem ius reparationis consentit auctor etiam ipse inæqualitatis, quando inculpabiliter eam inducit. Licet autem iniustus, ac culpabilis auctor inæqualitatis nollit ea voluntate, qua inducit inæqualitatem, ut superesset læso ius reparationis; nihil tamen efficere sua ista voluntate potest. Quia habet etenim sibi contradicentem, ut dictum est diuinam voluntatem, vi cuius opitulantis nostræ inclinationi, ac voluntati omnia de-

mun

num iura subsistunt. Manet proinde obligatus ad reparationem iuris læsi, ac si in eam obligationem consentiret illa ipsa voluntate, qua lædit. Quia consensit in illam voluntate illa generali, eademque irreuocabili communis felicitatis, & mutue pacis, ac tranquillitatis, quam voluntatem Deus sua voluntate stabiluit, ac præmuniuit, vt dictum est. Vnde auctor iniustitiæ nulliter postea concipit voluntatem ablatiuam iuris alieni; imò hac ipsa voluntate apponit conditionem, vt confurgat in læso nouum quoddam ius, quod antecederet ipsi non inerat absolute; nimirum, vt is qui læsit, retraheret suam iniustam voluntatem, & superet difficultatem specialem, quæ inest eidem retractationi.

Art. 7. Hoc autem totum provenit ex voluntate illa generali, quæ est communis auctori iniustitiæ cum patiente iniuriam, necnon cum eo, qui inculpabiliter accipit rem alienam. Quare in nullo euentu acceptionis rei alienæ, & iniustæ acceptionis deest mutui consensus absolute, & simpliciter in obligationem restitutionis, & reparationis damni, siue iuste, siue iniuste illati, ratione cuius voluntatis, & consensus existente apud aliquem re aliena, seu formaliter, seu æquiuolenter modò explicato in quæst. præcedenti, eo ipso superfit in domino rei ius ad rem recuperandam; hoc est aliquid moraliter æquiuolens rei ablata, quoad æqualitatem, quæ est de conceptu commutationis. Constat igitur ex his omnem obligationem restituendi vltimò resolui, resolutione vltima infra Deum, ad commutationes humanas voluntarias, & inuoluntarias.

Art. 8. Et quidem facile apparet huc tandem reuocari duas illas radices obligationis restituendæ, quæ ex communi omnium consensu proposita sunt in quæst. præcedenti. Ideo enim ex re accepta oritur obligatio restituendi, quia vnusquislibet antecederet ad euentum accidentalem transitus rei suæ in alium, vult, vt res sua, dum in se formaliter, vel in suo effectu vili æquiuolenter existit, atque perseverat in ratione suæ; hoc est non donatur ab ipso, aut vtcumque sua voluntate formaliter, vel æquiuolenter non transfertur ad alium. Vult inquam, vt ad ipsum redeat, atque oppositum si fiat, eo ipso dissoluitur ex natura rei mutua pax, & beneuolentia.

Art. 9. Similis est ratio de restitutione ex iniusta acceptione. Antecederet enim ad iniustam acceptionem, & ad disconformitatem, quam formaliter constituit voluntas iniuste accipiendi, & inducit iniusta ipsa acceptio, omnes in hoc conueniunt, vt nolint iniustitiam alterius sibi nocere: & siquidem nocumentum illatum fuerit; velint, illud quamprimum reparari. Hoc enim omnium interest, & quidem æqualiter, idemque Deus vult voluntate sua legis latina. Hæc igitur antecedens, vniuersalis, & legitima omnium hominum voluntas munita lege Dei, & essentialiter irreuocabilis est prima radix omnis obligationis restituendi, eademque constituit in ratione veri contractus acceptionem rei alienæ, siue culpabilem, siue inculpabilem formaliter.

Ad 1. Licet aliquando desit voluntas actualis restitutionis in eo, qui patitur iniuriam; adeest tamen voluntas habitualis neque retractata neque retractabilis redditus rei suæ, dum in eodem perseverat ius ad illam, nec illi renuntiat. Sufficit autem ad veram rationem commutationis voluntas habitualis, vt notum est in alijs quoque contractibus.

Ad 2. In eo, cuius res accepta est ab alio, superest ius, vt eadem ad eundem redeat, & in accipiente confurgit obligatio eandem restituendi. Dictum autem est ius hoc, & obligationem æquiuolere rei ipsi, quod ad æqualitatem attinet commutationis.

Ad 3. Patefactum iam est quo pacto obligatio restituendi semper, ac necessarîo fundetur in voluntate

tam eius, qui debet restituere, quam eius, cui debet fieri restitutio. Vnde commutatio inter vtrumque interueniens non propterea, dicitur inuoluntaria, quia nulla datur vtrunque voluntas commutationis faciendæ. Datur enim, vt patuit. Dicitur igitur inuoluntaria, quia eius executio supponit vtrunque aliquid simpliciter, & absolute inuoluntarium. Alter enim nollet illatum sibi fuisse nocumentum, alter nollet se teneri ad illud reparandum, seu superesse ius reparationis ei, qui passus est iniuriam, vel, quod fieri potest, neuter habet vllam ea de re voluntatem actualement, & explicitam, tùm, cùm sit commutatio.

QVÆSTIO XXVI.

Vtrum leges de reparando damno inculpabiliter illato obligent in conscientia?

Videntur nullo vnquam pacto obligare in conscientia. 1. Quia ex natura rei, atque independenter à lege humana nulla est obligatio reparandi damnum inculpabiliter illatum. Ergo nulla talis obligatio in conscientia induci potest per leges humanas. Conceditur à multis antecedens, à quibus negatur consequens, aduersus quos probatur consequentia. Quia nulla existente obligatione ex natura rei reparandi tale damnum, leges obligantes nihilominus ad eius reparationem eriperent ab innocente domino ex rebus suis, quantum sufficeret ad reparandum tale damnum; idest lex humana disponderet contra legem naturalem. Quod fieri non potest; quia eo ipso lex humana est nulla.

2. Diuisio rerum constituta per liberam hominum conventionem, legesque, quæ indidem emanauere, non abutuntur ius naturale, quod quisque habebat ad recuperandum damnum sibi illatum ab alio, siue libero, siue seruo, siue bruto, ob quod brutum inferens damnum obnoxium maneret illud patienti, secundum sui valorem, vel secundum se, eademque est ratio de seruo. Ergo is, cuius seruus, aut brutum intulit damnum, tenetur nunc etiam ex natura rei, vel illud reparare; vel seruum, aut brutum in noxam dare. Tenetur verò obligatione in conscientia non personali, quia abest culpa, vt supponitur, sed reali, quatenus seruus, aut brutum nocens eo ipso est obnoxium patienti, sitque iuris eius. Ergo nullam in hac materia obligationem in conscientia inducunt leges humanæ, sed tota est ex iure naturæ.

3. Pugnat contra rectam rationem, nec vllò pacto honestari potest, vt qui nihil mali fecit, atque in nullo aduersus quemquam alium peccauit, patiatur nihilominus iacturam in bonis suis, vt inde refarciatur infortunium alterius perindè casuale, respectu domini innocentis, atque si nihil omnino ad eum pertineret causa immediata nocumenti illati alteri. Ergo neque ius naturale ad id obligat, nec obligare possunt leges humanæ, quod ad conscientiam attinet, quia sunt iniustæ.

Art. 1. Resp. Dissident auctores, circa vim obligatoriam legum, quæ habentur instit. & ff. si quadruplex pauperiem fecisse dicatur, & similibus quas expendit inter alios diligenter Molina tom. 3. disp. 712. & 713. per quas leges præcipitur reparatio damni illati ab aliquo inculpabiliter per seruum, equum, aut etiam rem inanimatam. Certum est quando præuisum fuit illatum iri damnum, vel omnino infallibiliter, vel longè maiori cum probabilitate, idque potuit præcaueri, absque proprio nocumento proportionaliter notabili, teneri ad restitutionem meum, qui sic neglexit nocumentum alterius per rem suam. Quia nihil differt an per